

vexilologie

ZPRAVODAJ VEKILOLOGICKÉHO KLUBU PŘI OKD PRAHA 3,

53

obsahující odborná pojednání a informace o vlajkách

Ing. Jiří Tenora

ZEMSKÉ VLAJKY NĚMECKÉ DEMOKRATICKÉ REPUBLIKY^{*)}

Historický úvod: Důležité mezníky v dějinách NDR, zejména ve vztahu k vexilologii

Podepsáním bespodmínečné kapitulace a obsazením celého Německa spojeneckými armádami přestala existovat "třetí říše". Vítězství Sovětského svazu a jeho spojenců v protihitlerovské koalici osvobodilo německý lid od fašistické diktatury a vytvořilo předpoklad pro zvrát v dějinách Německa.

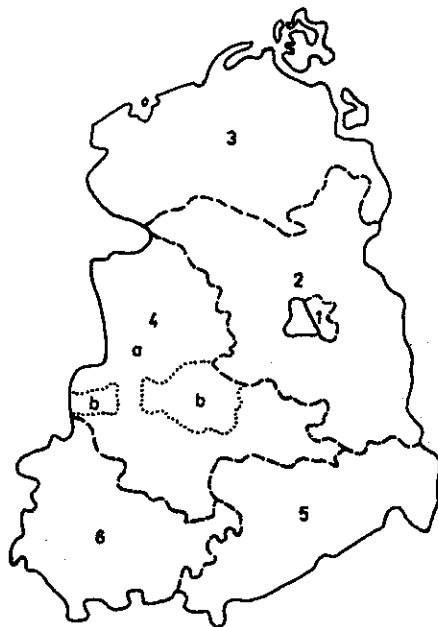
Když 5. června 1945 podepsaly velmoci protifašistické koalice "Deklaraci o porážce Německa a o převzetí nejvyšší státní moci v Německu", zřídily kontrolní radu a vymezily okupační pásma. Dva dny nato se čtyři velmoci dohodly na společné správě Berlína a na delimitaci okupačních sektorů.

Dne 9. června 1945 byla vytvořena sovětská vojenská správa v Německu, která hned následující den povolila vytvoření antifašistických stran a odborů, tedy podstatně dříve, než k tomu došlo v západních pásmech.

---

^{*)} V letošním roce oslavuje Německá demokratická republika 35. výročí svého vzniku. Jako vexilologové si též připomínáme, že před 25 lety, dne 1. října 1959, byla uzákoněna dnešní podoba státní vlajky NDR, pruhy v barvách černá, červená a zlatá se státním znakem uprostřed. To je pro nás vítaná příležitost zahájit letos uveřejňování seriálu o výsostných symbolech našeho severního souseda, kterým jsme na stránkách našeho zpravodaje nevěnovali doposud náležitou pozornost. Seriál uvádíme článkem o bývalých zemských vlajkách, do něhož jsme zařadili stručný historický úvod. Původní záměr uveřejňovat vyobrazení vlajek se všemi náležitostmi standardní vexilologické informace (SVI, viz Vexilologie č. 47 a 52) nebylo možno pro nedostatek místa dodržet. Proto je v tomto čísle pouze jedna ucelená ukázka podle SVI, pro ostatní vyobrazení vlajek jsou příslušné údaje SVI uvedeny přímo v textu (pozn. redakce).

V červenci téhož roku potvrdila sovětská vojenská správa v Německu zemské a provinční vlády v Braniborské marce, v Meklenbursku, v Saské zemi (býv. království), v Anhaltsku, v Saské provincii (býv. součásti Pruska) a v Durynsku. S účinností od 1. ledna 1946 byly provincie Sasko a země Anhaltsko spojeny v zemi Sasko-Anhaltsko.

NDR (430.2)

- 1 - Berlin, hl. m. NDR (430.2-25)
- 2 - Braniborsko (431.5)
- 3 - Meklenbursko (431.7)
- 4 - Sasko-Anhaltsko (431.8/9)
  - a - Sasko (431.8)
  - b - Anhaltsko (431.9)
- 5 - Sasko (432.1)
- 6 - Durynsko (432.2)

Postupimská konference (17. července - 2. srpna 1945) stanovila politiku spojenců pro Německo, které mělo zůstat jednotným státem. Vytvořením Bizonie (spojením amerického a britského pásma k 1. lednu 1947) a později Trizonie (připojením francouzského okupačního pásma 1. srpna 1948) se začaly vytvářet podmínky pro vznik separátního západněmeckého státu. Hnutí lidového kongresu vzniklo jako odpověď na snahy o rozbití Německa. I. zasedání (6. - 7. prosince 1947) se vyslovilo pro uzavření spravedlivé mírové smlouvy s politicky i hospodářsky jednotným Německem. II. lidový kongres (17. - 18. března 1948) schválil návrh na lidové hlasování o vytvoření jednotného Německa, zvolil Německou lidovou radu jako řídicí orgán hnutí lidového kongresu a navrhl demokratickou ústavu. V této souvislosti se rovněž zabýval otázkou vlajky. III. lidový kongres (29. - 30. května 1949) tuto ústavu schválil.

Dne 7. října 1949 se Německá lidová rada přeměnila v Prozatímní lidovou sněmovnu a ústava vstoupila v platnost, čímž byla zřízena Německá demokratická republika.

II. konference Jednotné socialistické strany Německa (SED) projednala a schválila ve dnech 9. - 12. července 1952 zásadní orientaci činnosti strany a státu a stanovila, že základním cílem SED a NDR je plánovitě budování socialismu. Na základě těchto usnesení schválila pak Lidová sněmovna 23. července 1952 zákon, jímž se zrušilo zemské zřízení a zřídilo 14 krajů (Bezirke). Hlavní město Berlín, i když mělo jistou dobu zvláštní statut, bylo rovněž pokládáno za kraj.

Socialistickou ústavu schválilo lidové referendum 6. dubna 1968. Ústavní zákon ze 7. října 1974, jenž novelizoval ústavu, charakterizuje NDR jako socialistický stát dělníků a rolníků, jako politickou organizaci pracujících města a venkova pod vedením dělnické třídy a její marxisticko-leninské strany.

Z e m s k é v l a j k y

Po dvanáctiletém vlajkovém spojení "tisícileté říše" nastal stav bez vlajek. Okupační mocnosti převzaly úkoly státu, jež pak postupně přenášely na historicky vzniklé územní jednotky nižšího stupně - na země a provincie.

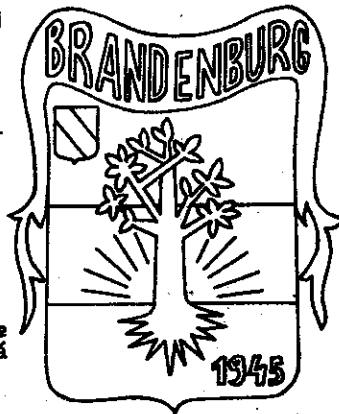
V sovětském okupačním pásmu byly zemské správy instalovány již během července 1945. Casem obnovily tyto územní jednotky používání historických vlajek, příp. zavedly nové. Byly to po květnu 1945 první vlajky státního charakteru na půdě dnešní NDR a Německa vůbec.

Země mají své historické kořeny v tradičním rozdrobení Německa, jež bylo potvrzeno ještě vídeňským kongresem r. 1815. Sjednocovací snahy na demokratickém základě z roku 1848 vyzněly naprázdno. Teprve vítězství Pruska nad Rakouskem roku 1866 vytvořilo předpoklady pro vytvoření jednotného Německa, avšak pod vládou pruské dynastie Hohenzollernů: roku 1867 Severoněmeckého spolku, roku 1871 Německé říše jako císařství. Říše se však nadále skládala z 23 různorodých jednotek - království, velkovévodství, vévodství, knížectví a svobodných měst. Tento stav trval v podstatě i ve Východní republice - název "Německá říše" platil i nadále - která byla spolkem zemí, jež mezitím ovšem stratily svůj monarchistický charakter. Federální struktura byla zrušena roku 1934 a postupně obnovována až po roce 1945.

BRANIBORSKÁ MARKA (431.5)::(430.2)

Barvy pruské provincie Braniborska, červená a bílá, byly odvozeny z braniborského znaku: na stříbrném štítě červená orlice (1). Tyto barvy byly převzaty i po r. 1945, i když v jiném uspořádání.

Na svém 7. zasedání, jež se konalo 24. 10. 1945, schválilo prezidium provinční správy Braniborské marky toto usnesení: "Barvy provincie Braniborské marky jsou červená a bílá v sestavě červená, bílá, červená". Ústava Braniborské marky z 6. února 1947 stanoví v článku 1/3/ shodně:

"Zemské barvy jsou červená, bílá a červená" (2).

Dne 16. listopadu 1945 přijalo pak na svém 11. zasedání prezidium provinční správy ve věci znaku usnesení tohoto znění: "Jako znak provincie štít v provinčních barvách obklopený stuhou. Na bílém břevnu dub a vycházející slunce na znamení síly a nadějně budoucnosti. Na minulost poukazují barvy modrá, bílá a zelená města Brandenburg. Časový přelom v přítomnosti vyjadřuje letopočet 1945. Na umělecky vhodném místě budou umístěna slova 'Mark Brandenburg'."

Popis vlajky byl upřesněn výnosem z 15. prosince 1945, který informoval podřízená služební místa o výnosech prezidia provinční správy. Stejí v něm (poněkud nepřesně, poněvadž se pojímá vlajka a prapor dává shodný význam) mj.: Prapor je "obdélník s provinčními barvami červenou a bílou. Jsou uspořádány do červenobíločervených vodorovných pruhů, při čemž šířka barevných pruhů je v poměru 2:1:2. Výška praporu se má k jeho délce jako 3 : 5".

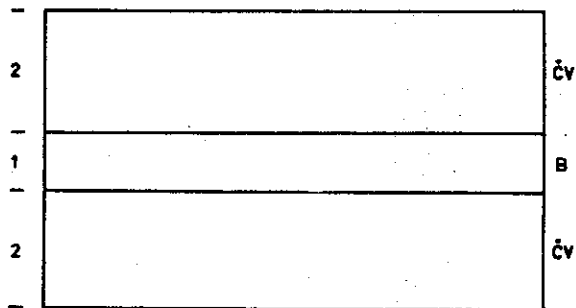
SOV. OKUP. PÁSMO / NDR

SBZ / DDR

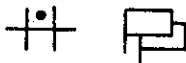
Braniborská marka

(431.5):(430.2)

Mark Brandenburg

3 : 5

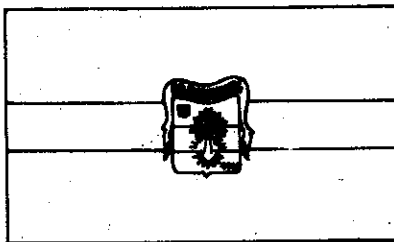

§ "1945.12.15 / 1952.07.23"

Služební vlajka je "obdélník, jenž svým uspořádáním odpovídá praporu. Uprostřed vlajky je umístěn nový provinční znak, jenž zasahuje nahoře a dole do čtvrtiny červených pruhů. Rozměry vlajky jsou dány poměrem 3 : 5". (SVI 3 : 5, -X/---, § "1945.12.15/1952.07.23"). Z popisu tedy vyplývá, že výška znaku se rovnala šířce červeného pruhu.

Ve "Verordnungsblatt der Brandenburgischen Landesregierung" byl uveřejněn oběžník 87/1, podle něhož byli prezident zemského sněmu a ministerský předseda oprávněni mít na pravém blatníku

vosu praporek s vlaštovčím oca-
sem v barvách zemské vlajky
s žlutě vyšíтым nápisem "Präsi-
dent / der / Provinz Branden-
burg" (později "Präsident / des
/ Landes Brandenburg"). Mluv-
nický člen "der", příp. "des"
byl na bílém pruhu. Písmena by-
la typu antikva. Členům prezí-
dia zemského sněmu a ministrům
přislušel obdélníkový praporek
velikosti 20 x 30 cm; pro poli-
cejního prezidenta a předsedu
zemské kontrolní komise měl praporek rozměry 16 x 24 cm (3).

MEKLENBURSKO (431.7)::(430.2)

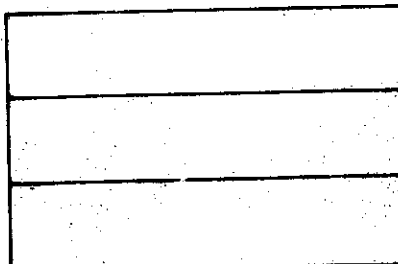
Staré početní šňůry velkovévodství Meklenburska-Zvěřínska a Meklenburska-Střelicka byly zprvu žlutočervené, později žluto-
modré. Za vévody Kristiána Ludvíka II. (1747) byly modročer-
venožluté. Začátkem německých osvobozeneckých válek (26. března
a 3. dubna 1813) se obě velkovévodství dohodla na společné ko-
kardě červenomodrožluté, později žlutočervenomodré (popisované
sevnitř).

Nařízení z 23. prosince 1863 (Regierungsblatt, 1864, č. 2)
určilo pro velkovévodství Meklenbursko-Zvěřínsko pořadí barev
zemské vlajky modrá, žlutá a červená. Obdobné nařízení ze 4. 1.
1864 určilo tyto barvy i pro velkovévodství Meklenbursko-Stře-
licko. Barvy odpovídají štítovým barvám znaků Rostocka/Meklen-
burska (modrá), Warleska/Zvěřínska (žlutá) a Ratzeburska/Star-
garška (červená) (4).

Nařízení z 2. ledna 1900, § 10, stanovilo, že zemská vlaj-
ka Meklenburska-Zvěřínska pozůstává ze tří vodorovných pruhů,
modrého, žlutého a červeného a určilo dokonce edstiny názvy
převzatými z malířské terminologie: ultramarín, zlatožlutá, ru-
mělka (5). Zemský základní zákon (novela z 24. května 1923,
§ 5) potvrdil tyto barvy pro Meklenbursko-Střelicko (6).

V červenci 1945 byla zřízena na území Meklenburska-Zvěřín-
ska, Meklenburska-Střelicka a západní části Pomoranska země Mě-
klenbursko-Přední Pomoransko (Mecklenburg-Vorpommern). Tento
název se udržel až do začátku roku 1947. Od 1. března 1947 byl
název úředně zkrácen na Meklenbursko (7).

Ústavou Meklenburské země
z 16. ledna 1947 (8), a to v §
1, odst. 3, byly historické
barvy potvrzeny: "Zemské barvy
jsou modrá, žlutá a červená."
(SVI ± nebo 2 : 3, -I-/-/-,
§ "1947.01.16+1947.03.12
/1952.07.23) Četné pokusy, pře-
devším v letech 1946 a 1948,
usáknout podrobná ustanovení o
vlajce a jejím použití - a
v této souvislosti i ustanovení
o znaku - nebyly realizovány,

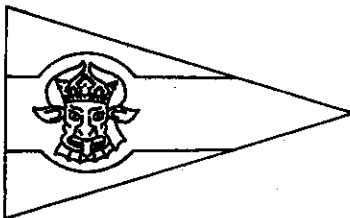
poněvadž se ani poradní zemské shromáždění, ani později zemský sněm a jejich výbory nemohly rozhodnout pro žádnou variantu.

Státní archiv ve Schwerinu (9) zastává proto náser, že se praxe v podstatě řídila návrhem zákona ze srpna 1948, ve kterém stálo (§ 1), že zemská vlajka Meklenburské země je modrozlatočervená (ultramamarin, zlatožlutá, rumělka) ve vodorovných pruzích, při čemž je modrá nahoře.

V § 2 byla popsána služební vlajka. Byla to zemská vlajka se středním pruhem rozšířeným uprostřed do kruhu, v němž je býčí hlava. Poměr byl stanoven 2 : 3, středový kruh zabíral 5/9

šířky vlajky. Tradiční býčí hlava měla být spodebnána podle přílohy II k zákonu o znaku Meklenburského svobodného státu z 15. prosince 1921 (10). Poměr šířky k délce zemské vlajky nebyl určen, ale mohl být též 2 : 3, u praporu na příčném břevně pak i jiný. (SVI 2 : 3, -X/---, [ ] , □ , "1948.08/1952.07.23")

Z informace Státního archivu ve Schwerinu vyplývá, že se zemská i služební vlajka používaly ke všem úředním a slavnostním příležitostem. Tak zdobily zemské vlajky - spolu s černočervenožlutými nebo červenými (tzv. rudými) - zasedací sín zemského sněmu.

Zvláště v prvních dobách po roce 1945 se velice rozmohly praporky na služebních vozech, časte o rozměrech 26 x 42 cm, s býčí hlavou či bez ní. Aby se zamezilo neregulárnostem, stanovil v květnu 1946 prezident zemské správy (11), že praporky (standarty) lze mít na voze pouze se svolením prezidiálního oddělení. Cílem bylo zřejmě rezervovat služební praporky pouze zemské správě, jejím orgánům, zemským radům, vrchním starostům a policii. Konečně policejním nařízením z 10. ledna 1949 (12) stano-

vilo zemské ministerstvo vnitra, že služební standartu mohou mít na vozidle pouze prezident zemského sněmu (se zlatým lemováním), jeho první náměstek (s modrým lemováním), ministerský předseda (se stříbrným lemováním) a ministři (bez lemování). Lze se oprávněně domnívat, že lemování nebylo u žerdi. Nějaký čas byly standarty úhlopříčně čtverceny, uprostřed s býčí hlavou v kruhu. Kruh byl pravděpodobně bílý nebo žlutý.

SASKO-ANHALTSKO (431.8/.9)::(430.2)

Heroldský úřad v Berlíně navrhoval původně pro pruskou provincii Sasko barvy zelenou, žlutou a černou. Po delších jednáních v zemském sněmu byly 5. března 1884 barvy redukovány na černou a žlutou a císařem potvrzeny (13).

Po válce potvrdil prezident Saské provincie 24. října 1945 tyto barvy s poukazem, že vlajky jsou určeny pro vyvěšování na veřejných budovách. Obce měly vyvěšovat městské a provinční vlajky (14).

Barvy Anhaltského vévodství (červená, zelená a bílá) vznikly tak, že k saským barvám zelené a bílé byla přidána ještě červená barva braniborské orlice (15). Vlajku tvořily vedle-rovné pruhy o stejné šířce, červený nahoře. Ústava z 18. července 1919 potvrdila v § 1 tyto zemské barvy (16).

Zda Anhaltsko obnovilo po červenci 1945 tyto barvy, nebylo možno zjistit. G. Mattern se v článku o zemských vlajkách NDR (17) o anhaltské vlajce vůbec nezmiňuje. P. Kannik tuto vlajku uvádí na s. 34 svého lexikonu vlajek z roku 1958 (18), ale to ještě není důkaz, že červenozelenobílá vlajka skutečně znovu zavedena byla.

Od 1. ledna 1946 bylo Anhaltsko včleněno do Saské provincie. Čímž vznikla země Sasko-Anhaltsko. Vlajkou této země se stala černožlutá vlajka, jak to potvrdila ústava Sasko-Anhaltska z 10. ledna 1947 (19). I tato vlajka byla zřejmě určena pouze pro vyvěšování na veřejných budovách. (SVI č. -X/---, § "1945.10.24", @ § "1947.01.10/1952.07.23")

I Sasko-Anhaltsko mělo však služební vlajku podle běžného vzoru; na zemské vlajce zemský znak. Znak byl však stanoven poměrně pozdě, až 14. prosince 1948 (20), a popsan značně neheraldickým způsobem: "Znak posůstává ze štítu dole zakulaceného, na němž je pět černých a čtyři žluté pruhy a kosý, pod úhlem 45° nakloněný routový věvec s pěti listovými a čtyřmi kulatými výčnělky. Zakulacená hlava štítu ukazuje uprostřed vzpřímený klas, vpravo a vlevo pak po lexícím klasu. Mezi klasy jsou hornické symboly v černé barvě, vlevo perlik a vpravo kladi-

vo. Po obou stranách topůrek jsou dva zelené vavřínové listy sahající téměř k železu. Pro heraldickou úpravu je přiložen vzor závazný."

V prováděcím nařízení z 5. srpna 1949 (21) s účinností od 3. září 1949 se stanoví, že při služebních cestách vozem mají prezident zemského sněmu, ministerský předseda a odborní ministři právo mít na pravém předním blatníku standartu v barvách černá a žlutá se zemským znakem uprostřed. Rozměry byly stanoveny 32,5 x 22 cm.

SASKO (432.1)::(430.2)

Původní barvy Saského království byly černá a žlutá. Nejvyšším reskriptem krále Fridricha Augusta z 16. června 1815 byly zemskými barvami prohlášeny bílá a zelená, tedy vlajka o dvou pruzích, horním bílém a dolním zeleném. Reskript se přitom odvolával na vojenskou kokardu zavedenou 4. června 1815 s bílou uvnitř a zelenou vně. V roce 1887 byly tyto barvy potvrzeny i ve vzájemném uspořádání, poněvadž docházelo k různým nepřesnostem při výrobě a vyvěšování vlajek (22).

Zelená barva pochází zřejmě z routového věnce. Pověst vypravuje, že císař Fridrich I. v roce 1151 snal věnec z hlavy a zavěsil jej na černožlatý štít saského vévody Bernarda (23).

Ústava z 1. listopadu 1920 potvrdila v čl. 1 zemské barvy bílou a zelenou (24).

Po květnu 1945 byl opět zaveden historický zemský znak a určeno jeho používání (25). Vlajka však znovu zavedena nebyla, jak potvrzují rešerše ve Státním archivu v Drážďanech. Na dobových fotografiích se zasedání zemského sněmu je v průčelí zasedací síně vidět pouze znak země a znaky největších měst Saska, ale žádná vlajka. G. Mattern v citovaném článku o vlajkách NDR píše, že zemské barvy bílá a zelená byly mlčky převzaty z ústavy z roku 1920. Tvrdí v něm, že na vládních vozech byl špičatý zelenobílý bílozelený praporek, u vedoucích osobností špičatý bílý, zeleně lemovaný praporek se zemským znakem. Ostatní ministři měli pak obdélníkový, bílozelený praporek se zemským znakem uprostřed.

Bývalý saský ministerský předseda, prof. Max Seydewitz, mi na dotaz sdělil, že na jeho voze nebyla nikdy žádná standart a že se zemská vláda podobnými věcmi ani nikdy nezabývala.

Domnívám se proto, že se mýlí P. Kannik, když v citovaném lexikonu uvádí na s. 36 obrázek bílozelené vlajky jakožto tehdy aktuální zemské vlajky.

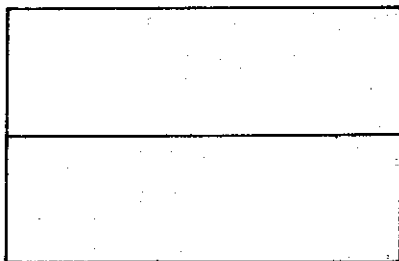
DURYNSKO (432.2)::(430.2)

Země Durynsko vznikla až v roce 1920 spojením bývalých drobných knížectví a vévodství Sasko-Výmar, Sasko-Altenburg, Sasko-Koburg-Gotha, Sasko-Meiningen, Schwarzburško-Sonderhausen, Schwarzburško-Rudolstadt a Reusko obě linie.

Zákon ze 7. dubna 1921 stanovil v § 2 zemské barvy bílou a červenou s odvoláním na zemský znak, na červeném štítě sedm stříbrných šestoúhelných hvězd (2+3+2) (26). Symbolika není v zákonu uvedena, ale lze mít za to, že hvězdy znázorňují územní jednotky, které vstoupily do svazku Durynska.

Zákonem ze 13. srpna 1945 byly stanoveny znak a barvy země. Zemská vlajka byla obnovena v historické podobě: dva pruhy, horní bílý, dolní červený. (SVI 4, -X-/-, § "1945.08.13/1952.07.23") Zemský znak tvořil lev ve skoku na červeném štítě obklopen osmi stříbrnými hvězdami. Z přílohy k zákonu vyplývalo,

B

čv

že lev byl rovněž stříbrný a hvězdy šesticípé. G. Mattern se domnívá, že lev byl zlatý. Osmá hvězda symbolizovala připejení pruských územních částí k Durynsku (27). Vlajka byla určena pro služební účely.

Označování služebních vozů zvláštními standartami (praporky) bylo upřesněno 1. února 1946. Ve vyhlášce (28) se píše v čl. I, odst. 1, že prezident Durynské země je oprávněn mít při služebních cestách na předních blatnících vozu dvě standarty: vlevo standartu v durynských barvách se zemským znakem, vpravo rudou standartu s německým a ruským nápisem "Präsident des Landes Thüringen". Obdobně v odst. 2 se stanoví standarty pro 1., 2. a 3. viceprezidenta země.

Odst. 3 určuje standartu pro zemské ředitele, prezidenta vrchního zemského soudu, prezidenta vrchní zemské správy a policejního prezidenta: je určena pro levý blatník, líc je v zemských barvách se zemským znakem a německým nápisem úřední hodnosti, rub je rudý s ruským nápisem.

Článek III zakazuje pak všem ostatním vozidlům užívání standart, vlajek a praporků v jakékoliv podobě.

Konečně článek II zmocňoval zemského prezidenta povolit standartu i jiným služebním místům. Tento článek byl 3. května 1946 (29) upřesněn. Standarta mohla být bíločervená s německým a ruským označením služebního místa, avšak bez zemského znaku.

Další zpřesnění byla z 20. ledna 1947 a ze 7. července 1947. Určovala velikost standart na 35 x 22 cm. Byly určeny pro prezidenta zemského sněmu a ministerského předsedu (na levém blatníku bíločervená služební standarta, na pravém rudá s německým a ruským nápisem). Ministerský předseda mohl povolovat jiným služebním místům standartu. Umísťovala se na levém blatníku v barvách a se znakem země. Rozměry standart: 43 x 27 cm. Jiným osobám a úřadům bylo používání standart zakázáno (30).

Z á v ě r

Dvě zákonná ustanovení ovlivnila v pozdějších letech auto-

mobilové standarty zemských úřadů a hodnostářů a zemské vlajky.

Policejní vyhláška z 29. ledna 1951 řešila otázku zvláštních značek a signálů, jakož i standart a praporek umístovaných na blatnicích služebních vozů (31). Paragraf 5, odst. 1 vyhlášky zněl: "Praporky v barvách NDR a se znamením NDR, v zemských barvách se zemským znakem nebo podobným výsostným znamením nebo s nápisem úřadu či služebního postavení nesmějí být používány." Odstavec 2 měl pak toto znění: "Povoleny jsou praporky v barvách NDR, v barvách zemí, se znakem stran nebo masových organizací."

Policejní vyhláška nabyla platnosti 1. února 1951, a to na celém území NDR. Jí byly zrušeny všechny automobilové standarty se zemským znakem anebo s nápisem úřadu či funkce. Vyhláška byla v uvedeném odstavci zdůvodněna péčí o bezpečný silniční provoz a o zajištění rychlého a hladkého nasazení pohotovostních vozidel lidové policie. Netýkala se pochopitelně služebních vlajek, tj. vlajek se zemským znakem, neboť ty nemají se silničním provozem nic společného.

Konečně zákonem z 23. července 1952 o další demokratizaci výstavby a pracovního stylu státních orgánů v zemích NDR (32) byla zemské zřízení nahrazeno s platností od 24. července 1952 zřízením krajským. Tento důležitý ústavně právní krok byl odůvodněn změnou úkolů státu v souvislosti s budováním socialismu, snahou o přiblížení orgánů státní moci a obyvatelstva a o zajištění širší účasti pracujících na vedení státu.

Tímto zákonem přestaly existovat země. I když to nebylo nikde výslovně stanoveno, přestaly tím existovat i jejich výsostné emblémy, znaky a vlajky. Od té doby se v NDR vyvěšují pouze vlajky NDR a jako vlajky teritoriálního charakteru případně i městské vlajky. Je pozoruhodné, že sněmovna sem zasadala dále a byla zrušena až zákonem z 8. prosince 1958 a účinností od 11. téhož měsíce (33). Zánik zemských vlajek te už však neoddláilo. Společný cíl - vybudovat socialistickou společnost - byl silnější než zemský partikularismus.

Poznámky:

- (1) STROEHL, H. G.: Deutsche Wappenrolle. Stuttgart, Hoffmann 1897, s. 90.
- (2) GVOBL. T. 1, Gesetzsammlung, s. 5.
- (3) Za informace o vlajce a znaku po r. 1945 děkuji řediteli Státního archivu v Postupími, prof. dr. Beckovi.
- (4) STROEHL, op. cit., s. 89.
- (5) Wappen und Flaggen des Deutschen Reiches und der deutschen Länder. Berlin, Reichs- und Staatsverlag 1928, s. 6.
- (6) Tamtéž, s. 8.
- (7) Bekanntmachung vom 1. März 1947 betr. die amtliche Besei-
ohnung der Landesregierung und des Landes Mecklenburg
(Rbl., 1947, č. 4, s. 21).
- (8) Regierungsblatt für Mecklenburg, 1947, č. 1 z 12. března
1947, s. 1 a další.

- (9) Osební sdělení vedoucího oddělení dr. Rackewa.
- (10) Wappen und Flaggen, op. cit., tab. VII.
- (11) Amtliche Beilage zum Amtsblatt 1946, č. 1, s. 3.
- (12) Polizeiverordnung betr. Führung einer Standarte (RBL., 1949, č. 2, s. 8 ad.).
- (13) STROEHL, op. cit., s. 90.
- (14) Verordnungsblatt für die Provinz Sachsen č. 4/5/6, Halle/Saale, listopad/prosinec 1945, s. 18.
- (15) STROEHL, op. cit., s. 90.
- (16) Wappen und Flaggen, op. cit., s. 6.
- (17) MATTERN, G.: Flaggen in mitteldeutschen Landen. Jahrbuch des Heraldischen Vereins "Zum Kleeblatt", 1970/71, sv. 8/9, s. 86 - 95.
- (18) KANNIK, P.: Das farbige Flaggenlexikon. Gütersloh, Bertelsmann 1958. 179 s.
- (19) Verordnungsblatt der Provinz Sachsen-Anhalt, díl I, č. 2/3 z 18. ledna 1947.
- (20) Gesetzblatt des Landes Sachsen-Anhalt, díl I, 1948, s. 113.
- (21) Gesetzblatt des Landes Sachsen-Anhalt, Amtsblatt č. 20, 2. září 1949, s. 313.
- (22) STROEHL, op. cit., s. 89.
- (23) GRENSER, A.: Die National- und Landesfarben von 150 Staaten der Erde. 2. Aufl. Frankfurt a. M., Rommel 1881, s.36.
- (24) Wappen und Flaggen, op. cit., s. 4.
- (25) Verordnung über die Führung des Landeswappens z 2. září 1945. In: Amtliche Nachrichten des Landesverwaltung Sachsen, Dresden, 1, 1945, č. 617 (10. 10.).
- (26) Wappen und Flaggen, op. cit., s. 4.
- (27) Regierungsblatt für das Land Thüringen, Weimar, 4. září 1945. Z Durynska byl vyčleněn okres Ostheim a. d. Rhön a začleněna sem území bývalého vládního okresu Erfurt a okresu panství Schmalkalden.
- (28) Regierungsblatt für das Land Thüringen, Teil I, Gesetz-sammlung, 1946, č. 5 z 12. února 1946.
- (29) Regierungsblatt für das Land Thüringen, Teil I, Gesetz-sammlung, 1946, č. 14 z 28. května 1946.
- (30) Regierungsblatt für das Land Thüringen, Teil I, Gesetz-sammlung, 1947, č. 4 z 20. ledna 1947 a č. 14 z 5. srpna 1947.
- (31) Polizeiverordnung über das Führen von Sonderzeichen, Sonder-signalen, Standarten und Wimpeln z 29. ledna 1951. In: Ministerialblatt der DDR č. 3 z 3. února 1951, s. 5.
- (32) Gesetz über die weitere Demokratisierung des Aufbaus und der Arbeitsweise der staatlichen Organe in den Ländern der

DDR z 23. července 1952, Gbl. I, částka 99 z 24. července 1952.

(33) Gbl. I, č. 71 z 11. prosince 1958, s. 867.

Jaroslav Brežek, CSc.

VEKILOLOGICKÉ PROBLÉMY S BARVAMI

Už delší dobu sleduji jako teoretik barvy trápení vexilologů s barvami a zdá se mi, že by řešení nebylo příliš nesnadné. V každém případě však je třeba hledat řešení zásadní a perspektivní, tj. takové, které vychází z poznání hlavních rysů teorie barvy. (Tak postupovali už před dávnou dobou angličtí zahradníci a květináři a dali podnět k jednomu z prvních barevných systémů.)

Barvy vlajek původně vycházely z barev heraldických, jejichž počet byl velmi omezený: zlatá, stříbrná, červená, modrá, zelená a černá. U těchto barev se nerozlišovaly jemné nuance, takže každou tuto barvu zastupoval vlastně libovolný sytý člen rodiny příslušné barvy. První potřeba přinesla novější doba a potřeba zobrazit barvy vlajek. Místo zlaté a stříbrné se používala žlutá a bílá (resp. šedá) a brzy se na vlajkách uplatnily i jiné barvy (oranžová, fialová, hnědá atd.), ale také se začaly používat a kodifikovat různé nuance nejužívanějších barev - především červené a modré. To působí hlavní potřeba, protože zákony zpravidla nestanoví barvu vlajky přesně a jednoznačně údají, které jsou dnes v teorii barvy (a v kolorimetrii) obvyklé, ani barevným vzorkem, který by rovněž znamenal určité řešení. Poznání barev na vlajkách japonských prefektur pak vyvedle mnohé vexilology z míry, protože se tu vyskytly barvy zcela neobvyklé, příznačné pro vyvinuté barevné citění Japonců. Byl to další podnět k tomu, aby se s barvami ve vexilologii něco dělo.

Bylo by poměrně snadné vypracovat vzorník barev, které se na vlajkách používají, kdyby bylo možné tyto barvy exaktně stanovit a nepřipustit užití dalších nových barevných nuancí. Ale to obojí je zatím nerealizovatelné, a proto nezbyvá, než aby se vexilologové aspoň v hrubých rysech seznámili se základy systematicky barev.

Barva je zrakový vjem (proto se může individuálně lišit). Je funkcí světla, které se odráží od barevného povrchu předmětu do oka diváka. Podráždí barvočivé a světločivé bunky sítnice (čípky a tyčinky), které transformují podráždění, jež je pak odváděno zrakovým nervem do zrakového centra v mozku, kde teprve vzniká výsledný vjem. Dnes se soudí, že barvočivé bunky sítnice obsahují elementy citlivé jednak pro krátkovlnné světlo (spůsobují vjem fialově modré), jednak pro středně dlouhé vlny světla (zelené) a konečně pro světlo dlouhých vln (oranžově červené). Skládáním různého kvanta podráždění všech tří citlivých složek vznikají ve vjemu všechny rozmanité barevné nuance. (Na příbuzném principu je založena i barevná televize.)

Hned zde však budiž řečeno, že při zobrazování vlajek probíhá jiný proces. Sice také dokážeme všechny barevné nuance

připravit ze tří základních (pigmentových!) malířských barev, ale to jsou barvy žlutá, azurově modrá a purpurově červená (nazývají se subtraktivně základní barvy na rozdíl od těch předchozích, jimž říkáme aditivně základní).

Hlavní problém při práci s barevnými povrchy způsobuje označování a pojmenování barev. Nejsou jednotné a je zkomplikováno tím, že stejný pojem má v různých oblastech třeba i zcela opačný význam (to platí například i pro rozšířený pojem "ten" a "odstín"). Expresivní a metaforické názvy, které zavádějí pro označení barev výrobci (jako je námořnická, královská nebo beaťková modř aj.), situaci neřeší, nýbrž ji jen dále komplikují a znejasňují. Bylo by proto lépe se jim vyhýbat.

Mezinárodní teorie barvy zavádí dnes pro označení a rozlišování barev tři charakteristiky: ton, světlost a sytost. Tonem se myslí barevná kvalita podle spektrálních složek, tedy žlutá, zelená, modrá, červená, fialová, oranžová, žlutozelená atd. Světlost barvy charakterizuje vlastnost vjemu závislou na množství světla barevným povrchem odraženého. Dá se stanovit srovnáním s příslušným stupněm šedé škály (tj. řady odstínů šedé barvy od velmi světlé až po velmi tmavou). Sytost je "množství tonu" v barevném vzorku. Některé barvy jsou syté, jejich ton je dobře patrný, kdežto nesyté barvy jsou buď bledé, šedavé nebo tmavé, neboť jejich ton se uplatňuje slabě. Můžeme si snadno představit, že sytost barvy lze snižovat přidáním barev achromatických (beztonových, neutrálních) - bílé, černé nebo šedé do barvy syté.

Podle toho může mít každá barva (barevný vjem) jednoho tonu různou světlost a sytost (tomu pak říkáme odstín). Protože je obtížné ukázat, jak ve vjemu tyto nuance vznikají, omezíme se na příklady z oblasti malířských pigmentových barev, s nimiž vexilolog pracuje, chce-li barevnost vlajky vystihnout (zobrazit). Toto mísení může probíhat v několika směrech:

1) Smísíme-li barvy dvou různých sytých tonů, získáme nový sytý ton. Tak například žlutá + červená dá oranžovou, žlutá + modrá dá zelenou atd. Je zřejmé, že lze dále mísit např. žlutou se zelenou, abychom získali žlutozelenou v několika tonových nuancích - jednou více žlutou (zelenožlutou), jindy více zelenou (žlutozelenou) atd. I když zelenožlutá je zároveň světlejší než zelená, nestačí rozlišit tyto nové tony dvojicí pojmů "světlejší - tmavší", protože jde především o změny v rámci tonu. Všechny takové změny tonové lze seřadit do kruhu, protože jsou spojené (nekonečné) a mají zákonitou posloupnost danou spektrem. Jsou to například tyto barevné tony: žlutá, oranžově žlutá, žlutooranžová, oranžová, červenoooranžová, oranžově červená, červená, fialově (nebo purpurově) červená, červenofialová, fialová, modrofialová, fialově modrá, modrá, zelenomodrá, modrozelená, zelená, žlutozelená, zelenožlutá, (žlutá)... Těchto 18 tonů jistě plně postačí, i když je zřejmé, že lze tuto řadu dále systematicky rozšířit vzájemným mísením vždy dvou tonů sousedních. Pro vexilologii by však stačila i méně početná řada tonů, například taková, kterou obsahuje jednoduchý barevný kruh šestibarevný, který bývá základem většiny barevných soustav. Obsahuje zmíněné 3 barvy subtraktivně základní a mezi nimi barvy aditivně základní (žlutá, oranžová, purpurově červená, fialová, azurově modrá, zelená).

2) Kruh barev naznačuje, že dvě sousední barvy dají novou sytou barvu. Zvolíme-li však jako východisko pro mísení dvě barvy ne-sousední nebo dokonce v kruhu protilehlé, barvy se smísením "lomí", ztrácejí sytost, vznikne "špinavá" barva až černošedá.

3) Každý sytý barevný tón (neboli barvu pestrou) můžeme mísit s barvami nepestrými (neutrálními) - bílou, černou, respektive šedou, a to tak, že jí přidáváme rostoucí množství. Tak vzniknou barvy zesvětlené až bledé nebo ztmavené až velmi tmavé. (Přidáním šedé se nezmění tolik světlost tónu jako jeho sytost, vzniknou barvy silně lomené.) Přidáním černé do různých oranžových získáme například různé hnědi.

Z toho plyne, že rudá barva vlajky (Haiti) není jen tmavší červená, ale že je to purpurově červená, zatímco jiná vlajka je červená (ČSSR) nebo oranžově červená (Etiopie). Obdobně u modrých barev vlajek nejsou prostě jen světlejší (Guatemala) nebo tmavší (Belize) odstíny jedné modré, nýbrž i tenové rozdílné modři - například fialově modrá vlajky Československa, modrá švédské vlajky a zelenomodrá vlajky Baham. (Příklady jsou voleny z vyobrazení v publikaci Smith, W.: *Flags and Arms across the World*, New York, Mc Graw-Hill 1980.)

Zatímco obvod kruhu barev udává barvy syté, zobrazují se barvy lomené mísením protikladných hodnot uvnitř kruhu, přičemž ve středu kruhu leží šedá. Kdežto barvy zesvětlené a ztmavené sebrázujeme kelme nebo šikmo k rovině kruhu. Horní poloprostor obsahuje barvy zesvětlené (bílý pól), dolní poloprostor barvy ztmavené (černý pól). Nej názornějším obrazem všech potenciálních barev je tedy barevné těleso (koule, dvojkužel nebo podobné).

Zobrazíme-li v tomto systému velké množství barevných nuancí, dostaneme atlas barev, kde lze potřebné barvy snadno vyhledat. Vzorník barev obsahuje jen některé barvy (používané), ale měl by být rovněž systematický, aby bylo zřejmé jeho zařazení do barevného systému. Jinak se neubráníme libovůli a chaosu.

Na tomto popsaném základě lze pak i barvy ve vexilologii snadno určit a zobrazit nebo graficky označit. Tón pomocí jedné nebo dvou písmen českého (nebo cizího) názvu barvy (ž, šo, ož, o, čo ... atd.). Zesvětlení a ztmavení pomocí plus nebo minus (jak navrhuje ing. J. Tenora) či raději číslicí 1, 2, 3 ... atd. Například šo je sytá červeně oranžová, 2šo a 1čo jsou její zesvětlené varianty, 4čo a 5čo stupňovaně ztmavené odstíny.

VLAJKY HUDEBNÍCH FESTIVALŮ

KODÁLYOVE DNI

Každý třetí rok v číli sa konajú v Galante Kodályove dni, ktoré nesú názov celoslovenského festivalu maďarských speváckych sborov dospelých. Na ich organizácii sa podieľajú okresné a mestské orgány, Osvetový ústav v Bratislave a ÚV CSEMADOK v Bratislave. Tieto slávnosti sú usporiadané na počesť svetoznámeho

hudebného skladatele, pedagoga a hudebného vedca Zoltána Kodályho (16. 12. 1882 - 6. 3. 1967), ktorý tu prežil svoje detstvo. S menom Galanty oznámil Kodály celý kultúrny svet, keď pri príležitosti 80. výročia Budapeštianskej filharmonického spoločnosti roku 1933 napísal svoje svetské symfonické dielo Tance z Galanty. Do nášho mesta sa Kodály častokrát vracal, naposledy začiatkom 40. rokov. Dňa 30. mája 1943 mu vtedajšie obecné zastupiteľstvo odevzdalo diplom o čestnom občianstve Galanty. I. Kodályove dni sa konali v Galante 21. a 22. júla 1969. Mestečko bolo pri tejto príležitosti vyzdobené trepačkami v rôznych farbách. Speciálnu vlajku Kodályových dní zhotovili až neskoršie, prvýkrát zavjela 20. a 21. júla 1981 pri V. Kodályho dnoch. Navrhol ju tajomník ekresného výboru CSEMADOK v Galante Rudolf Mézes. Do stredu vlajkového listu umiestnil čiernu kresbu hlavy skladateľa a pod ňu čierny podpis Kodály Zoltán. Vlajky sú zhotovené v bledomodrej, tmavomodrej, zelenej, žltej, červenej a oranžovej farbe. Zavesujú sa ako koruhva na priečnom rahne a ich rozmery sú 60 x 80 cm, 80 x 80 cm a 80 x 120 cm. Vlajky zhotovujú Komunálne služby mesta Galanty.

Inf.: Ústne podanie Rudolfa Mézesa, tajomníka OV CSEMADOK v Galante. Publikácia Zoltán Kodály - 100. výročie jeho narodenia (Galanta, MsNV a OV CSEMADOK 1982).

Adam Rimovský

13. VÝROČNÍ ČLENSKÁ SCHŮZE

Poslední sobotu v lednu, tedy 28. 1. 1984, se v prostorách pohostinného Ústředního kulturního domu železničářů v Praze sešla za účasti 32 členů a jednoho hosta výroční členská schůze našeho klubu; 10 členů svoji neúčast předem písemně omluvilo.

Po zahájení, které provedl předseda výboru doc. dr. L. Mucha, CSc., se slova ujal P. Fojtík, který za omluveného jednatele přednesl zprávu o činnosti klubu v uplynulém roce. Konstatoval v ní stabilizaci členské základny, kterou k 31. 12. 1983 tvořilo 117 individuálních a 15 kolektivních členů; poslední institucí, která projevila zájem o zasílání našeho zpravodaje, byl Československý rozhlas. Podstatnou část zprávy vyčerpalo zdůvodnění rozhodnutí výboru využít zmocnění daného mu výroční schůzí 1. 2. 1975 a od r. 1984 zvýšit členský příspěvek na Kčs 40,-. Důvodem k tomuto kroku je vyšší nákladnost nového způsobu tisku Vexilologie fotocestou, zvýšení nákladů na spoje, jakož i nutnost hradit řadu výdajů OKD, které nám byly dosud poskytovány zdarma. I za těchto okolností však nedosahuje nový členský příspěvek ani poloviny stejného poplatku členů genealogických a heraldických sdružení, Klubu sběratelů kuriozit a dalších organizací podobného zaměření a zájmů.

Skrovné vexilologické novinky minulého roku zrekapitulovali P. Fojtík a ing. J. Martykán, po nichž vystoupil se třemi

zprávami ing. A. Brožek. Po doplňujících informacích k další koncepci a vydávání zpravodaje referoval o své účasti na 10. vexilologickém kongresu v Oxfordu a nabídl účastníkům zhlédnutí několika diapositivů z tohoto setkání vexilologů. Diapositivy doplnil i svou poutavou přednáškou o nejstarších vlajkových knihách a tabulích.

V diskusi následující po odborném programu vystoupil nejprve ing. J. Tenora s několika organizačně-technickými připomínkami a s objasněním vlastního přístupu k vexilologickému bádání. Ing. J. Česák podtrhl přednostní zájem zpravodaje o státní vexilologii a heraldiku, včetně ceremoniálních otázek a vlajkové etikety. Vyslovil přání, aby si Vexilologie zachovala dosavadní vysokou kvalitu a aby čs. vexilologové více publikovali v zahraničních vexilologických zpravodajích. V odpovědi na vyslovené návrhy a dotazy vystoupili J. Klement, ing. J. Martykán, P. Blažej a dr. L. Mucha, který také diskusi uzavřel.

Závěr 13. výroční schůze, která vyjádřila jednomyslný souhlas s prací výboru za uplynulý rok, tvořila všemi vítaná burza vexilologických zkušeností a informací, již bude asi od příště třeba věnovat více času v programu výročních schůzí.

-jm-

UPOZORNĚNÍ

Ve Vexilologii č. 52 na straně 1097 nedopatřením nebyl otištěn následující seznam literatury vážící se k článku ing. J. Tenory Standardní vexilologická informace:

- (1) Tenora, J.: Návrh vexilologického dokumentačního systému. Vexilologie č. 47, s. 935.
- (2) Grahl-Madsen, A.: (Draft) international flag standard. 2. úplně rev. vyd. Bergen, vl. nákl. 1974. 19, 2, 6 s.
- (3) Smith, W.: Flag information code. FB XXI:1/92, s. 35.
- (4) Smith, W.: The real and the ideal in vexillology. Recueil du IIe Congrès international de vexillologie, Zurich 1967, s.20.
- (5) Herzog, H.-U.: Flaggen und Wappen. Leipzig, VEB Bibliographisches Institut 1980. 318 s.
- (6) Smith, W.: Die Zeichen der Menschen und Völker. Luzern, Reich Verlag 1975. 375 s.
- (7) Smith, W.: Flags and arms across the world. New York, McGraw-Hill 1980. 256 s.
- (8) Vexilologie č. 21, s. 294.
- (9) Sveboda, Z.: Vexilologické názvosloví. Praha 1972, s. 8.

VEXILOLOGIE - zpravodaj Vexilologického klubu při Obvodním kulturním domě v Praze 3, Kalininova ulice č. 53, 130 00 Praha 3. Vychází neperiodicky a je určen pouze členům klubu. Toto číslo připravil ing. Aleš Brožek za spolupráce doc. dr. Ludvíka Muchy, GSc. Výtvarně spolupracoval ing. Michael Kreupa.

Únor 1984

č. 53